

УДК 374.3

КАТЕРИНА ОСАДЧА

м. Мелітополь

okp@mdpu.org.ua

АНАЛІЗ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ТЮТОРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ» У СИСТЕМІ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано поняття «тьютор», «тьюторство», «тьюторський супровід». Акцентовано увагу на сучасними трансформаціями ролі педагога у системі освіти і суспільстві. Здійснено аналіз сучасних досліджень щодо визначення сутності тьюторської діяльності (діяльність тьютора). Автором виокремлено підходи до розуміння сутності поняття «тьюторська діяльність» як виховальної, індивідуалізованої, посередницької, нормувальної діяльності, кооперативної діяльності з учителем, діяльності у дистанційному навчанні. Зроблено висновок про те, що тьюторська діяльність є чітко організованою, регламентованою інструкціями сукупність дій по реалізації індивідуальних освітніх траєкторій особистості.

Ключові слова: тьюторська діяльність, тьютор, тьюторство, тьюторський супровід.

Останніми роками, незважаючи на суттєві досягнення в теорії й практиці професійної педагогічної освіти, гостро відчувається необхідність у нових дослідженнях цієї важливої сфери. Це пов'язано, перш за все, із новими запитами економіки до формування висококваліфікованих спеціалістів, підготовлених до частих трансформацій постіндустріального суспільства та незадоволеністю фактичним рівнем освіти, яка покликана готувати майбутнє покоління до майбутнього життя і професійної діяльності у цьому суспільстві. По-друге, все виразніше виявляється суперечність між вимогами до особистості й діяльності майбутніх педагогів та фактичним рівнем готовності випускників вищих педагогічних навчальних закладів до здійснення професійної діяльності в умовах додаткової, інформальної та інклюзивної освіти, електронного та дистанційного навчання, що вимагає вільного оперування індивідуальними практиками навчання. Актуальним стає аналіз сутності діяльності педагога як тьютора.

Сутності та різним аспектам тьюторської діяльності присвячені праці таких науковців як Гордон Е., Іващенко М. В., Ковальова Т. М., Кухаренко В. М., Морган Р., О'Мейлі Ч., Понтічелл Дж., Шаран Р. В. Шуневич Б. І. та ін.. Проте вимагає додаткового аналізу поняття «тьюторська діяльність». Конструктивний пошук сутності тьюторської діяльності немо-

жливий без аналізу понять «тьютор», «тьюторство» та «тьюторський супровід».

Етимологія поняття «тьютор» пов'язана з латинським словом *tueor* – дивитися, піклуватися, оберігати, дотримувати, а також з англійським терміном «*tutor*», що в перекладі означає – 1) домашній учитель, репетитор, наставник, опікун; 2) навчати, давати приватні уроки, керувати, повчати. У педагогічній думці його розуміння оформлювалося кілька століть. Нині, акцентуючи увагу на роль тьютора в індивідуалізації навчання Ковальова Т.М., вважає, що він повинен будувати такі ситуації життя дітей, де стало б можливо проявити їх освітні цілі і мотиви через їх реальні дії. На переконання науковця, завдання тьютора полягає у побудові освітнього простору як простору прояву пізнавальних ініціатив та інтересів учнів. Це відноситься до будь-якої із ступенів загальної освіти, при дотриманні умови зміни засобів тьюторської діяльності відповідно до особливостей віку і соціальної ситуації розвитку тьюторанта [8, 9].

Такої ж думки автори навчального посібника «Тьютор в освітньому просторі» (Сергеева В. Г., Сергеева І. С., Сорокових Г. Г., Зіборова Ю. В., Подимова Л. С.), подаючи більш детальне визначення цього поняття: тьютор – педагог, який забезпечує розробку і супровід індивідуальних освітніх програм учнів, організує процес індивідуальної роботи з учнями

з виявлення, формування і розвитку їх пізнавальних інтересів, супроводжує процес формування їх особистості (допомагає їм розібратися в успіхах, невдачах, сформулювати особисте замовлення до процесу навчання, вибудувати цілі на майбутнє), координує пошук інформації учнями для самоосвіти [16, 3].

Узагальнюючи роботу кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Бойко А. М. подає такі висновки: 1) тьютор – педагогічна професія з якісно вищою педагогічною позицією і потенціалом; 2) вона охоплює новий простір і вибудовує інтерактивну модель інноваційної педагогічної взаємодії; 3) прогресивними тенденціями, на яких базується тьюторство, є толерантність, духовні системи цінностей, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, людиноцентризм, аксіологічні орієнтири, індивідуально-гуманістична парадигма; 4) в системі відкритої освіти тьютор є її системоутворювальним компонентом, який надає різні форми педагогічної і психологічної підтримки студентам чи учням. Також науковець проводить чітку межу між позицією учителя і тьютора у освіті, зазначаючи, що тьютор – педагог, який об'єднує у формуванні людської індивідуальності загальне, соціальне, культурне й особистісно-індивідуальне, торує шлях до професії, цілеспрямовано працює з батьками, а вчитель – масова професія учням [3, 4–6].

Зосереджуючись на дистанційному навчальному процесі низка українських дослідників (Кухаренко В. М., Сиротенко Н. Г., Молодих Г. С., Твердохлебова Н. Є.) акцентує увагу на розумінні поняття тьютор як ключової фігури дистанційного навчання [11, 12].

Отже, з аналізу зарубіжних та вітчизняних наукових і науково-популярних праць ми дійшли висновку, що тьютор позиціонується як учитель, викладач, вихователь, менеджер, фасилітатор, тренер, модератор, інструктор, помічник, опікун, репетитор, наставник, куратор, спеціаліст з ІКТ.

Не однозначні погляди науковців та педагогів на розуміння сутності поняття «*тьюторство*». Виконавчий директор Асоціації індустрії освіти (США) Пайнз С. говорить про тьюторство як про індустрію додаткових

освітніх послуг, зазначаючи, що тьюторство поліпшує спеціальні навички у змісті освіти – в математиці, читанні, письмі і т.д., а також, що одним із суттєвих факторів успіху тьюторства є діагностична оцінка сильних і слабких сторін учнів, за якою слідує індивідуалізований навчальний матеріал [4, 9–10].

Автори наукової праці «Революція у тьюторстві: прикладне дослідження передового досвіду, питань політики і досягнень учнів» Гордон Е., Морган Р., О'Мейлі Ч., Понтічелл Дж. позиціонують тьюторство як життєво необхідну освітню практику, яка призначена допомогти більшій кількості дітей і дорослих найкращим чином досягти свого особистого потенціалу учіння [4, 22–23]. Британський дослідник і викладач Баркер Ф. розглядає тьюторство у руслі електронного навчання, розуміючи його як модель викладання і навчання, яка може бути використана як основа для створення нових видів освітньої інфраструктури, заснованої на використанні веб-ресурсів, взаємодії однолітків та онлайн-навчанні [1, 3]. Розглядаючи тьюторство у контексті антропогенезу, становлення людського у людині як у масштабі глобальної історичної перспективи, так і у масштабі індивідуальної історії, Сіроткін С. Ф. та Гребьонкін Д. Ю. позиціонують його як антропопрактику, пов'язуючи із реалізацією гуманітарних підходів і цінностей, а також тенденціями подолання відчуження людини, розвитку культурних цінностей, становлення постмодерністського мислення, розвитку критичної педагогіки і психології і в цілому розробки кроків цивілізації [13, 5]. Отже, тьюторство частіше позиціонується як педагогічна практика або діяльність, що пов'язана з наданням додаткових освітніх послуг.

Надзвичайно важливим для розгляду та розуміння сутності тьюторської діяльності є поняття *тьюторського супроводу*. Багато спільного знаходимо у розумінні педагогічного та тьюторського супроводу. Так педагогічний супровід розуміється як тип педагогічної діяльності, сутність якого полягає як в превентивному процесі навчання дитини самостійно планувати свій життєвий шлях та індивідуальний освітній маршрут, організовувати життєдіяльність, вирішувати проблемні

ситуації, так і в перманентній готовності адекватно відреагувати на ситуацію його емоційного дискомфорту [2]. Під тьюторським супроводом розуміють педагогічну діяльність з індивідуалізації навчання, спрямовану на виявлення та розвиток освітніх мотивів та інтересів тьюторантів, пошук освітніх ресурсів для створення індивідуальної освітньої програми, на роботу з освітнім замовленням, формування навчальної й освітньої рефлексії того, хто навчається [14, 240]. Отже, педагогічний і тьюторський супроводи спрямовані на дотримання принципу індивідуалізації, проте на відміну від тьюторського супроводу педагогічний, крім виконання освітніх завдань, ставить за мету вплив і на життєвий шлях.

Різноманіття визначень поняття *тьюторської діяльності*, її цілей, завдань показує неоднозначне ставлення педагогічної спільноти до цього поняття. Ми поділяємо думку Іващенко М. В. про те, що тьюторська діяльність є специфічною формою педагогічної діяльності. Науковець чітко розмежує, що традиційна діяльність педагога ґрунтується на негативному зворотному зв'язку, оскільки постійно відбувається порівняння й протиставлення результатів та досягнень окремих особистостей у сфері навчання, а діяльність тьютора передбачає організацію позитивного зворотного зв'язку, який дає змогу оцінити особистісні досягнення в умовах навчально-виховного процесу й на основі порівняння з попередніми результатами зафіксувати розвиток [5, 82].

Діяльність тьютора Бойко А. М. вважає однією із універсальних міжнародних форм організації навчально-виховної діяльності у вищій педагогічній школі, оскільки в умовах виконання Болонських реформ відбувається інтернаціоналізація засобів формування фахівця. Як основу діяльності тьютора науковець виділяє суб'єкт-суб'єктну взаємодію, яка дозволяє тьютору охопити своєю професійно-вдумливою увагою кожного, реалізувати на практиці принципи суб'єктності, індивідуального підходу, елективності, креативності, здійснювати особистісно-орієнтовану педагогічну діяльність. Крім того, тьютор мусить виявляти інтерес до інноватики, впроваджувати нове в свою діяльність [7, 11].

Низка науковців розглядає тьюторську діяльність у процесі виховання. Кузьменко Н. В. діяльність тьютора розуміє як «форма організації навчально-виховної роботи у вищій і загальноосвітній школі» [10, 331]. Микитюк С. О. вважає, що діяльність тьюторів спрямовано на підвищення ролі виховання, актуалізації процесів самопізнання і самовдосконалення [12, 111]. На думку Сергєєвої В. П., діяльність тьютора полягає у реалізації індивідуальних освітніх траєкторій індивідуальних навчальних планів, у виборі і продовженні освіти, проведенні рефлексивно-проектних заходів з учнями з питань формування і реалізації індивідуальних освітніх траєкторій, підготовці і реалізації професійних проб і соціальних практик [16, 3].

Для нас цікавими є дослідження Сіроткіна С. Ф. та Гребьонкіна Д. Ю., які розглядають тьюторську діяльність з двох позицій. Перша подає тьютора як посередника у полі освіти, коли суб'єкт навчання мислиться суперечливо у своєму внутрішньому устрої, коли його суб'єктність безпосередньо не явлена людині або існує у відчужених формах. Тут становлення суб'єкта освіти пов'язано з розумінням людських меж власної вільної дії і рефлексивним подоланням цих меж, критичним осмисленням кордонів власної дії, що являється людським досвідом фіксації своєї суб'єктності на предметі освіти. Друга розглядає освіту і розвиток людини як нормувальну діяльність, освіта «робить», а отже, конструює об'єкти. Тьюторська діяльність розуміється у цьому випадку як педагогічна по своїй суті, основними результатами якої є становлення нових професійних компетенцій, посилення здібностей тьюторанта, коректне і максимально продуктивне проходження їм системи професійної підготовки, тобто реалізація принципу економії [13, 7–9].

Розглядаючи діяльність тьютора в кооперативній діяльності з учителем, Тихонович В. М., зазначає, що суть діяльності вчителя – бути взірцем, нести його учням, а тьютора – відповідати за діагностику уявлень школяра про сенс засвоєваних ним форм дії. Науковець уточнює, що діяльність тьютора спрямована на забезпечення педагогічної підтримки дитини, його дії реалізують індивідуальний стиль

навчання у межах особистісно-орієнтованого педагогічного підходу, основними показниками якого є поліметодичність викладання, добір дидактичних матеріалів у розрахунок на кожного, врахування індивідуального темпу і способу учіння тощо [15, 165]. Комарницька З. А. також поєднує діяльність тьютора та учителя, зазначаючи, що тьютору властиві як традиційні функції вчителя, так і нові, пов'язані з принципово новими умовами організації навчального процесу і новими інформаційно-комп'ютерними технологіями, що реалізується в умовах дистанційної форми навчання [9].

Наголошуючи на тому, що у наш час діяльність тьютора, що здійснюється під час реалізації дистанційного навчання, набула нового змісту, Іващенко М. В. її суть вбачає в реалізації супроводу дистанційного навчання за індивідуальною освітньою траєкторією учнів шляхом індивідуальної педагогічної підтримки їхньої самостійної навчально-пізнавальної діяльності, консультацій щодо визначення індивідуального темпу навчання та забезпечення ефективного використання результатів навчання в процесі подальшого саморозвитку учнів [6, 7].

Отже, у широкому колі наукових досліджень ми виокремили різні підходи до розуміння сутності поняття «тьюторська діяльність»: як виховальну діяльність (Кузьменко Н. В., Микитюк С. О.), як індивідуалізовану діяльність (Сергєєвої В. П.), як посередницьку діяльність (Сіроткін С. Ф., Гребьонкін Д. Ю.), як нормувальну діяльність (Сіроткін С. Ф., Гребьонкін Д. Ю.), як кооперативну діяльність з учителем (Тихонович В. М.), як діяльність у дистанційному навчанні (Іващенко М. В.). Ми схильні розглядати поняття тьюторство як загальне уявлення про діяльність педагога як тьютора, наслідуючи думку Сіроткіна С. Ф. та Гребьонкіна Д. Ю. про те, що тьюторство – це інтегруюча позиція, що покриває окремі, редуковані позиції (учитель, викладач, куратор, науковий керівник і т.п.), це мета позиція, що досягає рівня антропології практики у відношення множини рефлексивних і комунікативних практик [13, 8–9]. Тьюторський супровід ми розуміємо як одну з функцій тьюторської діяльності, яка у свою

чергу як поняття, на нашу думку, подібна до тьюторства але не тотожна. Тьюторська діяльність, на наше уявлення, – є чітко організована, регламентована інструкціями сукупність дій по реалізації індивідуальних освітніх траєкторій особистості.

Проведений аналіз понять «тьютор», «тьюторство», «тьюторський супровід» дозволи з'ясувати сутність поняття «тьюторська діяльність», проте подальшого дослідження потребують ще питання виділення складових, окреслення структури та характеристик тьюторської діяльності у роботі з учнями.

Список використаних джерел

1. Barker P. On being an online tutor / P. Barker // *Innovations in Education and Teaching International*. — 2002. — 39(1) — p. 3—13.
2. Александрова Е. А. Виды педагогической поддержки и сопровождения индивидуального образования [Электронный ресурс] / Е. А. Александрова // *Институт системных исследований и координации социальных процессов*. — Режим доступа: <http://archive.is/Mjhg1#selection-365.6-365.39>.
3. Бойко А. М. Тьютор — якісно вища педагогічна позиція і новий простір духовно-моральної взаємодії / А. М. Бойко // *Педагогічні науки. Збірник наукових праць*. — Полтава, 2011. — С. 4—10.
4. Гордон Э. Революция в тьюторстве: прикладное исследование передового опыта, вопросов политики и достижений учащихся / Э. Гордон, Р. Морган, Ч. О'Мэлли, Дж. Понтиселл; пер. с англ. под науч. ред. С. Ф. Сироткина, М. Л. Мельниковой. — Ижевск: ERGO, 2010. — 332 с.
5. Іващенко М. В. Особливості організації тьюторського супроводу обдарованої особистості / М. В. Іващенко // *Педагогіка. Психологія. Філософія науки* : зб. наук. праць. — Переяслав-Хмельницький, 2009. — Вип. 18. — С. 81—85.
6. Іващенко М. В. Формування готовності студентів вищих педагогічних навчальних закладів до діяльності тьютора: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / М. В. Іващенко. — Х., 2011. — 20 с.
7. Інтегрований курс теорії та історії педагогіки: індивідуальні тьюторські завдання для студентів II–V курсів : навчальний посібник / Автор-укладач А. М. Бойко. — Полтава : Вид-во ТОВ Фірма «Техсервіс», 2007. — 359 с.
8. Ковалева Т. М. Материали курса «Основы тьюторского сопровождения в общем образовании»: лекции 1–4 / Т. М. Ковалева. — М. : Педагогический университет «Первое сентября», 2010. — 56 с.
9. Комарницька З. А. Актуальність діяльності тьютора в умовах інформатизації вищої професійної освіти [Електронний ресурс] / З. А. Комарницька. — Режим доступу: <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/handle/6789/773>.
10. Кузьменко Н. В. Педагогічна взаємодія в стосунках «куратор-студенти» в контексті позааудиторної виховної роботи / Н. В. Кузьменко // *Педагогіка та психологія*: зб. наук. праць. — 2015. — Вип. 49. — С. 327—335.
11. Кухаренко В. М. Дистанційний навчальний процес : навч. посіб. / В. М. Кухаренко, Н. Г. Сиротенко, Г. С. Молодих, Н. Є. Твердохлебова / за ред.

- В. Ю. Бикова та В. М. Кухаренка. — К. : Міленіум, 2005. — 292 с.
12. Микитюк С. О. Ресурсний підхід в організації тьюторської діяльності у вищому педагогічному навчальному закладі / С. О. Микитюк // Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. — 2012. — Вип. 39. — С. 111—119.
  13. Сироткин С. Ф. Тьюторство как практика субъективации / С. Ф. Сироткин, Д. Ю. Гребёнкина. — Ижевск : ERGO, 2012. — 40 с.
  14. Сторожук Н. А. Структурно-функціональний аналіз діяльності тьютора в системі організації та супроводу навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі / Н. А. Сторожук, О. Ф. Сальнікова, Л. О. Ряба // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. — 2013. — Вип. 44. — С. 238—245.
  15. Тихонович В. М. Основи діяльності тьютора у шкільному навчанні / В. М. Тихонович // Педагогічні науки: Збірник наукових праць. Частина третя. — Суми : Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2009. — С. 158—167.
  16. Тьютор в образовательном пространстве: учеб. пособие / под ред. В. П. Сергеевой. — М. : ИНФРА-М, 2016. — 192 с.

KATERYNA OSADCHA

Melitopol

ANALYSIS OF THE MEANING OF THE CONCEPT «TUTOR ACTIVITY» IN THE SYSTEM OF SCHOOL EDUCATION

The article analyzes the concepts «tutor», «tutoring» and «tutor support». The special attention is paid to the modern transformations of the teacher role in the education system and society. The analysis of current research to determine the nature of tutor activity is conducted. The author highlighted approaches to understanding the concept of «tutor activity» as a educational, individualized, mediatorial, normalized activity, a cooperative activity with a teacher, and an activity in distance learning. It is concluded that the tutor activity is a clearly organized, instruction- regulated set of actions for the implementation of individual educational trajectories of a person.

Key words: tutor activity, tutor, tutoring, tutor support.

ЕКАТЕРИНА ОСАДЧАЯ

г. Мелитополь

АНАЛИЗ СУЩНОСТИ ПОНЯТИЯ «ТЮТОРСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ» В СИСТЕМЕ ШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье проанализированы понятия «тьютор», «тьюторство», «тьюторское сопровождение». Акцентировано внимание на современных трансформациях роли педагога в системе образования и обществе. Проведен анализ современных исследований по определению сущности тьюторской деятельности. Автором выделены подходы к пониманию сущности понятия «тьюторская деятельность» как воспитательной, индивидуализированной, посреднической, нормируемой деятельности, кооперативной деятельности с учителем, деятельности в дистанционном обучении. Сделан вывод о том, что тьюторская деятельность четко организованная, регламентированная инструкциями совокупность действий по реализации индивидуальных образовательных траекторий личности.

Ключевые слова: тьюторская деятельность, тьютор, тьюторство, тьюторское сопровождение.

Стаття надійшла до редколегії 28.10.2016